
RADMILA MIKAŠINOVIĆ-
GRUJIĆ

JEAN FOURASTIÉ: LES CONDITIONS DE L'ESPRIT SCIENTIFIQUE

COLLECTION »IDÉE« GALLIMARD — 1968.

Furastje spada u red savremenih francuskih teoretičara koji se bave problemima ekonomskih nauka, ekonomske sociologije i demografije. Od njegovih dela kod nas su prevedene samo dve kraće studije pod zajedničkim naslovom »Civilizacija sutrašnjice« (»Naprijed« Zagreb, 1968. godine).

U knjizi »Uslovi naučnog duha« Furastje razmatra stanje i položaj nauke u savremenom društvu i mogućnosti njenog daljeg razvoja, i ističe značaj eksperimentalnog metoda za tehnički, materijalni i društveni napredak uopšte. U krajnjoj liniji interesuje ga doprinos koji nauka može i treba da da sreći i napretku čovečanstva.

On ističe da obrazovanje i razvoj idu zajedno i kaže: »Jedna neobrazovana zemlja obavezno je i nerazvijena (i recipročno) a obrazovanje koje je takvoj zemlji potrebno nije literarno, pravno, umetničko ili religiozno — ma koliko i ono bilo korisno za napredak, ravnotežu i sreću čoveka — nego obrazovanje iz eksperimentalnih nauka«.

Ova knjiga nastala je iz želje da se objasne dva jednostavna i povezana problema: kako to da se eksperimentalni naučni duh javio tako kasno kod hiljadugodišnjeg čovečanstva i, kako to da je on još uvek sporadičan i nemoćan.

Furastje je podelio svoju knjigu na tri dela:

- neznanje
- mogućnosti naučnog duha
- granice nauke.

U prvom delu on iznosi da je osnovni uzrok ka-
snom i sporom prodiranju naučnog duha i nauke
u čovečanstvo neznanje, i ovo poglavlje možemo
smatrati najoriginalnijim i najinteresantnijim
delom knjige. Tu on zastupa mišljenje da bi tre-
balo stvoriti nauku o neznanju koja bi skinula
sve mističnosti obavijene oko nauke od strane
običnog čoveka i koja bi možda doprinela da se
sistematski sagledaju pitanja iz područja čije bi
proučavanje i objašnjavanje bilo potrebno i ko-
risno. Bez toga su predmeti novih proučavanja
često rezultati slučajnih izbora koji kao takvi
imaju svoje nedostatke.

Neznanje deli na banalno i naučno neznanje.
Banalno neznanje je neznanje prosečnog građan-
ina i odnosi se na pitanja svakodnevnog života
koja njega interesuju. To neznanje dovodi ili do
stanja stagnacije ili potištenosti a može da bude
i povod za prividno opravdani gnev i za pribe-
gavanje gruboj sili.

Činjenica da nauka nije odgovorila na mnoga pi-
tanja koja interesuju običnog čoveka dovodi do
njegovog nepoverenja u nauku i naučni duh.
Naučni duh nije uspeo da uđe u duhovno na-
sledstvo čoveka, ne obogaćuje i ne oživljuje sva-
kodnevnu misao kako bi to mogao, i kako će to
jednog dana činiti. Običan čovek danas nije još
shvatio da naučni duh ne treba da bude privile-
gija samo učenih nego da treba da bude opšte
dobro. Po Furastjeu i današnja škola ne dopri-
nosi ništa razvoju toga duha. U školama se uči
samo ono što je već poznato, proučeno a ne i ono
što nauka još nije rastumačila i ne zna. Otuda i
laičko uverenje o sveznanju i svemoći nauke koje
dovodi do mistifikacije i udaljavanja nauke od
običnog čoveka. Furastje zastupa mišljenje da
»naučni metod nije tehnika rezervisana samo za
stručnjake«, već, »sredstvo koje treba da bude
svojina svakog čoveka kako bi bolje shvatio svet
u kome živi«. Običan čovek — nastavlja Furastje
— ne treba da čeka da mu drugi pokloni pred-
nosti koje čovečanstvu donosi eksperimentalni
naučni duh. On sam treba da prisvoji tu tehni-
ku i da je primeni u svom profesionalnom i prak-
tičnom životu.

Naučno neznanje je neznanje koga su naučnici
svesni i ono predstavlja za njih nove probleme
koje treba rešiti. To neznanje doprinosi napret-
ku nauke i širenju znanja. Međutim, nauka još
uvek ne uspeva da proučava realnost komp-
leksno i sistematično jer u njoj ne nalazi uvek
jednostavni determinizam koji traži. Nauka je
rašćlanjavala te stvarnosti na elemente koje je
pojedinačno proučavala i koji su za nju kao
takvi bili plodni. Ali povezivanje tako stvorenih
osnovnih nauka nije uspelo da razvije nauku
kompleksnog fenomena. Organizovano biće, za-
jednica, društvo, nisu isto što i njihovi sastavni

delovi tj. celina nije prost zbir svojih sastavnih elemenata. Nauka naših dana može tek da predo-seća opšlost, originalnost i specifičnost sila sin-teze i organizovanja. Furastje kaže figurativno da se »nalazimo u momentu kada, pored pešadi-je nauke, možemo i treba da stvorimo i avi-jaciju«.

Iako Furastje podvlači potrebu eksperimental-nih naučnih metoda ne treba potcenjivati ni onaj deo složene stvarnosti koji se sastoji iz iracional-nog, strasnog, osećajnog i moralnog. Prenagli razvoj eksperimentalnih egzaktnih nauka uz potcenjivanje irealnog elementa mora dovesti do eksplozije i ekscesa kao što je apsurd da su se narodi koji su bili pioniri naučnog duha među-sobno uništavali u ratu.

U drugom delu iznosi mogućnosti naučnog duha i kaže da su osnovne poteškoće nedovoljnost ljudskog mozga i, s druge strane, komplek-snost razvoja prirodnih pojava i prirode. Zadatak eksperimentalne nauke sastoji se u tome da se ljudskim mozgom, »ograničenim« i lokalizovanim, upozna ogromna stvarnost u vremenu i u pro-storu, raznolika i promenljiva.

Ljudski mozak ne percipira stvarnost. Stvorena slika i predstava su proizvodi mozga pa se poz-navanje stvarnosti može shvatiti jedino kao ja-sno opisivanje i objašnjavanje te stvarnosti.

Furastje veruje u novi zamah naučne misli i u nove mogućnosti koje vidi naročito u kolektivnim naučnim istraživanjima kao i u međudisciplin-skom proučavanju niza problema. Kolektivni rad i međudisciplinsko proučavanje omogućuju i kompleksno sagledavanje problema, daju veću mogućnost za objektivne zaključke i uklanjaju sve slabosti pojedinačnog rada, koji je, prirodno, subjektivan.

Autor nekoliko puta spominje delo Claude Ber-nard-a (Introduitin a l'etude de la médecine ex-perimentale 1865) uzimajući ga kao uzor solid-no napisanog dela na tom području, dopunjujući i modifikujući neke njegove stavove.

Ova knjiga tretira, kao i Bernarova pre sto godi-na, filozofiju nauke. Po lakom, jasnom i jedno-stavnom stilu, po nameri autora kao i po osnov-noj koncepciji, ova knjiga je namenjena širo-kom krugu obrazovanih čitalaca koji se intere-suju za probleme nauke, njene mogućnosti i njen razvoj.